

Regionaalsed probleemid on tihti seotud sellega, et inimesed, kellel on häid ideid ühiskondlikus tegevuses või ettevõtluses kaasalöömiseks, ei tea, millest alustada, sest puudub info nende ideede elluviimiseks vajalike tingimuste ja vahendite leidmiseks.

Mittetulundusühenduste tugivõrgustik kümnes Eestimaa regioonis on jõudnud oma neljandasse eluaastasse. On seda vähe või palju? Mida on selle aja jooksul saavutatud? Kas sellist võrgustikku tegelikkuses vajatakse?

Tänapäeva ühiskonda iseloomustab ühiskonnaliikmete kaasatus igapäevaellu. Sõltumata riigis kehtivast korrast vajavad need ühiskonna osad – eraisikud, ettevõtted ja organisatsioonid ning kodanikeühendused – toimimiseks tingimusi. Demokraatliku riigi tunnuseks peaks olema võrdsete võimaluste loomine kõigile, kes soovivad anda oma panuse ühiskonna arengusse. Liberaalsete põhimõtetega turumajandus loob hulgaliselt arenguvõimalusi nii riikidele kui ka nende riikide kodanikele.

Eraisiku ettevõtmised sõltuvad suurel määral sellest, missugused tingimused on riik inimestele loonud, ehk teisiti öeldes, milline on ühiskond. Riigieelarve baasil pakutavad teenused on seotud sotsiaalsfääri, tervishoiu, hariduse, riigi- ja korrakaitsega. Samal ajal ei taga ükski neist valdkondadest riigi ja ühiskonna ühtlast arengut ega alati parima võimaliku kvaliteediga avalike teenuste pakkumist. Seetõttu pooldan võrdsete võimaluste loomist ühiskondlikus elus osalemiseks kõigile soovijaile.

Kas inimene valib osalemiseks ettevõtluse, mittetulundustegevuse või mõne muu ühiskondlikult kasuliku tegevusvaldkonna, ei olegi tähtis. Mida rohkem inimesi otsustab iseseisva tegutsemise kasuks, seda lihtsamaks läheb riigil, kes peab muretsema üha väiksema arvu nn ülalpeetavate kodanike eest. Seepärast ei tohi tugev riik unustada, et ta on loodud eelkõige kodanike jaoks ning tsentraliseerimisest tähtsamaks tuleb seada ühiskonna väiksemate osade (inimeste, ettevõtete ja organisatsioonide, kohalike omavalitsuste) võimekust ja selle arendamist. Informatsiooni puudumine kohalike võimaluste ja vajaduste kohta viib selleni, et aktiivne inimene vahetab tegutsemiskohta ja läheb sinna, kus info on kättesaadavam ja võimalusi rohkem.

Pealinnas kõik kättesaadavam

1. aprillil 2003 oli keskäriregistrisse kantud 80 732 ettevõtet ning mittetulundusühingute ja sihtasutuste registrisse 18 889 organisatsiooni. Mõlemad arvud näitavad kasvutendentsi. Viimase aastaga on ettevõtjate arv kasvanud üle 8% ja mittetulundusühenduste arv rohkem kui 12%. Seega on Eesti riik järginud demokraatlikke põhimõtteid ning võimalust luua oma ettevõtte või organisatsioon kasutavad inimesed aktiivselt.

Kui võrrelda aga olukorda piirkonniti, tuleb tõdeda, et Tallinn areneb kiiremini kui ülejäänud Eesti. Ettevõtete arvu kasv pealinnas ületab (11,5% aastas) ettevõtete arvu kasvu mujal Eestis (6,1% aastas) peaaegu kaks korda. Ka mittetulundusühendusi luuakse pealinnas aktiivsemalt kui regioonides (kasv vastavalt 14,3 ja 10,8% aastas).

On see paratamatus? Usun, et mitte.

Pidades silmas regioonide kasvavat osatähtsust tulevikuühiskonnas, on oluline, et peale eelmainitud avalike teenuste arendamise ei unustataks riigis korraliku infrastruktuuri loomist. Siinkohal ei ole kõne all ainult tehniline – teed, sadamad, elektrivõrgud jms –, vaid ka administratiivne ja organisatsiooniline infrastruktuur.

Enamiku riigiasutuste ja suurettevõtete asumine pealinnas annab iseenesest kindla arengueelise, sest nii info kui ka rahalised vahendid on seal kõigile soovijaile kättesaadavamad kui mujal. Kui riigiasutused jäävad edaspidigi tsentraliseerituks, peab riik leidma võimaluse info ja rahaliste vahendite toimetamiseks regioonidesse – maakondadesse. Selline jaotusskeem on olemas ja toimib hästi suurtes riigieelarvelistes valdkondades nagu sotsiaalsfäär, tervishoid, haridus, korraldus jm, kus riik on loonud vastavad ametkonnad nii raha kui ka info jagamiseks. Need on pensioniamet, tööhõiveamet, haigekassa.

Paraku on vähem tähelepanu pööratud kodanike omaalgatusega seotud valdkondadele. On olemas ja funktsioneerib edukalt ettevõtluse tugisüsteem, kuid mittetulundusühingute ja sihtasutuste ning seltsingute arengu toetamist ei ole seni vajalikuks peetud. Loodus aga tühja kohta ei salli ja sestap on omaalgatus täitnud selle lünga mittetulundusühenduste tugivõrgustiku näol.

Kümme aastat ülesehitust

Ettevõtluse nõustamisega tegelevate keskuste loomist alustati Eestis 1993. aastal. See oli loogiline samm, sest majanduskeskkond oli muutunud ja Eesti krooni käibelevõtmine loonud ettevõtete arenguks stabiilsed tingimused. Siinjuures tuleb lisada, et uued keskused ei sündinud ametkondliku struktuurina, vaid projektipõhiste organisatsioonidena. Riiklikku toetust eraldati loodud nõustamiskeskuste kaudu iga-aastaste lepingute alusel.

Ühtsed rahastamis põhimõtted seadis riik paika viis aastat hiljem, 1998. aastal. Ettevõtluskeskused reorganiseeriti sihtasutusteks ja iga keskusega sõlmiti standardiseeritud baasfinantseerimise leping. Teise suurema muudatuse tegi tugisüsteem läbi 2000. aastal, kui tegevust alustas Ettevõtluse Arendamise Sihtasutus – riiklik organisatsioon, mille ülesanne on ettevõtlusalase info- ja nõustamisteenuse pakkumine kõigile soovijaile. Lisaks on välja töötatud regionaalsed rahalised toetusmeetmed, et muuta maapiirkondade ettevõtjatele kättesaadavamaks kvaliteetsed koolitus- ja nõustamisteenused ning lihtsustada ettevõtete käivitamiseks vajalike investeeringute leidmist.

Tugisüsteemi pakutavate teenuste täpsustamine ja korrigeerimine lõpetati 2002. aastal, seega võib väita, et riiklikult toetatud ettevõtluse tugisüsteemi ülesehitamine kestis peaaegu kümme aastat. Samas saab kinnitada, et loodud tugistruktuuride rahastamine on regioonide seisukohalt tsentraliseeritud. Ühiskonna arengu seisukohalt oleks kasulik, kui Ettevõtluse Arendamise Sihtasutus näeks ettevõtluskeskusi võrdsemate partneritena ning annaks suurema osa toetusmeetmete administreerimisest tugikeskustele. See võimaldaks kohaldada pakutavaid toetusi regiooni vajaduste kohaselt ning suurendaks tunduvalt meetmete

rakendamise operatiivsust. Samuti oleksid toetuse andjad/otsustajad paremini informeeritud antud piirkonna ettevõtjate soovidest.

Tähtsaimaks pean asjaolu, et kodanik teaks, et tal on kohapeal võimalik saada infot ja abi oma ettevõtlusega seotud idee ellurakendamiseks või edasiarendamiseks.

Üheksa piirkondlikku tugikeskust

Mittetulundusühenduste arvu suhteliselt kiire kasv kogu riigis viis kolmanda sektori 1990. aastate lõpuks samasugusesse olukorda, nagu oli ettevõtlus sama kümnendi alguses. Muutunud seadused ja üha suurenev info hulk nõudsid ka kolmandale sektorile mõeldud tugikeskuste loomist regioonides. Olemasolev ettevõtluse tugisüsteem teenindas piirkonniti küll ka mittetulundusühendusi, kuid seda üksnes lisatöö korras. Selle põhjus oli lihtne: ettevõtluskeskuste pakutavatele toetusmeetmetele olid määratud kindlad piirangud ja riiklikult eraldatud vahendid olid mõeldud üksnes ärisektori arengu toetuseks.

Samal ajal oli mittetulundussektor jõudnud sellisesse arengujärku, et oli tekkinud vajadus regionaalse tugiteenuse järele, sest enam polnud võimalik teenindada rohkem kui 10 000 organisatsiooni üle kogu riigi. Võib muidugi küsida, miks ei jõudnud ükski riiklik ametkond sarnasele järeldusele? Asi on ilmselt selles, et mittetulundussektor kujutab endast suhteliselt kirjut eri liiki ühenduste kogumit – külaseltsidest üleriigiliste liikmesorganisatsioonideni, jahimeeste ühendustest katusorganisatsioonideni, garaažiühistutest haridusorganisatsioonideni. Seetõttu osutus kõnealusele sihtrühmale sobivate toetuskeemide ja –meetmete leidmine aeganõudvaks tegevuseks, mis antud ajal ei kuulunud riiklike prioriteetide hulka.

Kus on nõudlus, sinna tekib varem või hiljem pakkuja. Mittetulundusühenduste tugivõrgustikule panid oma õla alla Eesti Mittetulundusühingute ja Sihtasutuste Liit (EMSL) ning Avatud Eesti Fondi Balti–Ameerika Partnerlusprogramm (BAPP).

Eesti mittetulundusühenduste tugivõrgustik töötab EMSL-i koordineerimisel ja BAPP-i rahalisel toel alates 1999. aasta lõpust. Ta koosneb üheksast piirkondlikust tugikeskusest, mis asuvad konkursi korras valitud eri tüüpi organisatsioonide juures. Sarnaselt ettevõtluse tugisüsteemi algusaegadega võib öelda, et tegemist on projektipõhiste organisatsioonidega.

Kõik piirkondlikud tugikeskused on EMSL-i lepingupartnerid, kellega on sõlmitud nelja-aastane koostööleping tugivõrgustiku väljakujundamiseks. Tugikeskuste võrgustiku loomisel lähtuti avatuse põhimõttest ning selle eesmärgid on järgmised:

- koguda ja levitada kogu Eestis mittetulundussektorit puudutavat teavet ning pakkuda nõu ja toetust,
- koostöös ühenduste, avaliku ja ärisektoriga tõsta ühenduste elujõulisust, oskusi ja suutlikkust,
- edendada kodanikualgatust ja vabatahtlikku tegevust ning tagada kodanikuühiskonna areng Eestis.

Kaks tähtsat valdkonda

Piirkondlike tugikeskuste teenused ja ülesanded tulenevad BAPP-i ja EMSL-i vahelisest ning EMSL-i ja tugikeskuste vahelistest lepingutest. Need võib jagada kahte tähtsamasse valdkonda. Alustan info- ja toetustegevusest, mida võib nimetada ka keskuste baasteenuseks. Ühe olulise prioriteedina on tugikeskused tegelnud teenuste paketi väljatöötamisega, mis vastaks kõige enam potentsiaalse klientuuri soovidele ja vajadustele. Sihiks on seatud teenuste maksimaalne kättesaadavus ja ajakohasus ning loodetavasti on seatud eesmärgid ka täidetud. Info- ja toetustegevus on järgmine:

- piirkondlike ühenduste toetamine (kahel päeval nädalas peab keskustes toimuma infovahetus, soovijate nõustamine ja konsultatsioonid);
- infovahetus ja nõustamine ühenduste, mittetulundussektori ja kodanikuühiskonna küsimustes;
- koolituste, seminaride ja teabepäevade korraldamine (vastavalt sõlmitud kokkuleppele korraldab tugikeskus maakonnas seitse lepingujärgset üritust aastas);
- ühenduste juhtide ja koostööpartnerite koolitamine;
- kodanikualgatuse ja vabatahtliku tegevuse propageerimine (koostöö Eesti Vabatahtlike Keskusega);
- seadusandluse parandamine ja sellesse kaasamine ning osalemine (koostöö SA-ga Eesti Õiguskeskus);
- avaliku teadlikkuse suurendamine meedia kaudu (Postimees, ETV saatesari "Kolmas sektor", kohalik meedia).

Teise valdkonda kuulub arendustegevus, mille siht on kodanikualgatuse arendamine piirkonniti. See hõlmab rohkem projektipõhist tegevust ja koostööd eri organisatsioonidega:

- ühenduste ja mittetulundussektori arendustegevus piirkondades (ümarlauad, Eesti kodanikuühiskonna arengu kontseptsioon (EKAK) kohtadel, ühenduste ja mittetulundussektori kohalikud arengukavad);
- uuenduslike ettevõtmiste ja projektide algatamine (kodanikeühenduste päevad, ühenduste seadusloome päevad, kohalikud suvekoolid);
- ühendustevahelise koostöö soodustamine (koostöö eri valdkondade juhtivühenduste ja võrgustikega, võrgustike kokkuviiimine ja ühisprojektide arendamine, eetikakoodeksi põhimõtete järgimine);
- tegusamate ja edukamate mittetulundussektori inimeste ja organisatsioonide väljaselgitamine ja tunnustamine koostöös kohaliku ärisektori ja omavalitsusega;
- piirkonna vajaduste ja nende rahuldamiseks vajalike vahendite hindamine ning väljaselgitamine kohaliku elu arendamiseks: andmebaaside loomine, koostöö teiste sektoritega, ühisseminarid kohaliku omavalitsuse ja erasektori esindajatega, ühistegevuse planeerimine probleemide lahendamiseks;
- filantroopia arendamine ning ärisektori kaasamine ühiskondlike eesmärkide saavutamiseks;
- Euroopa Liidu tutvustamine kodanikuühiskonna ja mittetulundussektori osas (koostöös Euroopa Liidu Infosekretariaadi ja Euroopa Komisjoni Delegatsiooniga).

Riigi toetust oodates

Nagu eespool mainitud, koosneb mittetulundusühenduste tugivõrgustik eri organisatsioonidest, mille omavaheline suhtlemine põhineb lepingutel. Praegu kuuluvad võrgustikku järgmised organisatsioonid:

- SA Narva Ärinõuandla – Narva tugikeskus,
- SA Saaremaa Ettevõtluskeskus – Saaremaa tugikeskus,
- SA Haapsalu Ettevõtluskeskus – Läänemaa tugikeskus,
- MTÜ Virumaa Info- ja Koolituskeskus – Virumaa tugikeskus,
- Peipsi Koostöö Keskus – Tartu- ja Jõgevamaa tugikeskus,
- Ühendus Kodukant Viljandimaa – Lõuna- ja Edela-Eesti tugikeskus,
- MTÜ Kodukant Võrumaa – Kagu-Eesti tugikeskus,
- SA Järvamaa Ettevõtluskeskus – Süda-Eesti tugikeskus,
- SA Tuuru – Hiiumaa tugikeskus,
- EMSL – Tallinna ja Harjumaa tugikeskus, üle-eestiline infokeskus.

EMSL-i kui tugisüsteemi koordinaatori ülesanne on tugivõrgustiku keskuste nõustamine, võrgustiku tegevuse koordineerimine, koordinaatorite järjepidev koolitamine ning nende teadmiste, oskuste ja kogemuste edastamine. Sellele lisandub probleemide ennetamine ning keskusi ootavate võimalike ohtude ja võimaluste analüüs. Et tegemist on lepingulise suhtega, tegeleb EMSL koordinaatorite järelevalve ning koondaruannete ja –ettepanekute valmistamisega kogutud info baasil. Samuti varustab EMSL keskusi tööks vajalike materjalide ning infoga.

Tugivõrgustikku kuuluvad organisatsioonid on toonud kaasa isikupärase organisatsioonikultuuri ja kogemused, mis aitavad luua võrgustikust sünergiat. Palju on vaieldud selle üle, kas mittetulundus- ja ettevõtlusalane nõustamine saavad toimida käsikäes, kuid seni on mittetulundusühenduste tugivõrgustik andnud ainult positiivseid kogemusi.

Tähtis roll on korrapäraselt toimuvail ühisüritustel. Peale töökoosolekute pööratakse tähelepanu võrgustiku kohandamisele muutuvate tingimustega. Tugivõrgustiku ja selle tegevuse strateegiline planeerimine on pidev protsess ning käesoleva aasta lõpuks peab olema selge, kuidas võrgustik edasi toimib.

BAPP on toetanud tugikeskuste võrgustikku alates 2000. aastast, vähendades igal aastal toetust 25% võrra. Võrgustik ja keskused on teinud head tööd lisatoetuste hankimiseks kohalikul ja ka rahvusvahelisel tasandil. 2003. aasta peaks olema BAPP-i ja EMSL-i algatatud tugivõrgustiku projekti viimane aasta. Seepärast peaks riik teadvustama ettevõtluskeskuste kõrval ka mittetulundusühenduste tugikeskuste vajalikkust. Tugikeskused peavad edaspidi parimaks võimaluseks võrgustiku toetamist riigi eelarvest või kohalike omavalitsuste allikaist. Seetõttu alustati 2002. aasta lõpus tööd selle nimel, et riigi planeeritavad maakondlikud arenduskeskused näeksid ühe sihtrühmana kindlasti ka mittetulundusühendusi ja kolmandat sektorit.

Tehtud töö väärIB jätkamist

On loomulik, et keskuste ülesanded muutuvad ühiskonna arengule vastavalt, kuid olulised sihtrühmad jäävad mittetulundusühenduste tugikeskuste jaoks ikkagi samaks. Esimesse sihtrühma kuuluvad kohalikud ühendused, mida teenindatakse ja kaasatakse erinevatele üritustele. Samuti kuuluvad sellesse sihtrühma võimalikud koostööpartnerid. Teise sihtrühma moodustavad kohalikud omavalitsused ja erasektori kliendid ning ka ettevõtted, kes otsivad koostöövõimalusi kolmanda sektoriga. Kolmas sihtrühm on avalik sektor, kohalikud omavalitsused, maavalitsused, ministriumid ja haridusasutused. Neljanda sihtrühma moodustavad teised võrgustikud kohalikul ja rahvusvahelisel tasandil, samuti ajakirjandus ja ärisektor laiemalt.

Kui võrrelda neid sihtrühmi riiklikus kontseptsioonis toodud maakondlike arenduskeskuste sihtrühmadega, võib märgata päris suuri kattuvusi. See lubabki pidada tugivõrgustiku üheks reaalsemaks tulevikustsenaariumiks tihedamat koostööd või ühinemist loodavate maakondlike arenduskeskustega. Mittetulundusühenduste tugivõrgustiku keskustele on tähtis, et säiliks loodud organisatsiooniline struktuur ja teenindusstandardid.

Seda, et tehtud töö väärIB jätkamist, ei arva ainult tugikeskused. Tugikeskusi ja -võrgustikke on peaaegu kõigis Kesk- ja Ida-Euroopa riikides. Eesti oma on tunnistanud üheks parimaks haaravuse, ühtlase koordineerimise, teenuste kvaliteedi, reageerimiskiiruse ja klientide rahulolu tõttu. Tugivõrgustiku kogemusi on jagatud Soomes, Rootsis, Venemaal, Lätis, Leedus, Bulgaarias, Horvaatias, Ungaris, Poolas, Kanadas, Jaapanis ja USA-s ning mitmete konverentside ja seminaride vahendusel. Ameerika Ühendriikide Rahvusvahelise Arengu Agentuuriga koostöös tehtud mittetulundusühenduste jätkusuutlikkuse hindamisel tunnistati, et Eesti ühendustele mõeldud infrastruktuur on üks paremaid.

Kuigi ükski prohvet pole tuntud omal maal, loodan, et tugikeskustele antud hinnang saab samaväärse hinde ka Eestis ning mittetulundusühenduste tugivõrgustiku senise töö käigus omandatud teadmised ja kogemused leiavad edaspidi ühiskonna arendamisel rakendust osaliselt juba riiklike vahendite toel nagu teised tugivõrgustikud.